

УДК 330.336.647/648: 322.2

DOI: 10.25140/2411-5215-2018-4(16)-106-113

Олена Панченко

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Елена Панченко

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Olena Panchenko

FINANCIAL PROVISION FOR THE INNOVATIONAL DEVELOPMENT STRATEGY OF ENTERPRISES OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

У статті розкрито необхідність і значення формування стратегії інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу як головної умови підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності та можливості досягнення високого рівня розвитку. На основі визначення особливостей інноваційної діяльності підприємств АПК розглянуто сучасні умови та проблеми її реалізації. Обґрунтовано необхідність формування оптимальної системи фінансового забезпечення інноваційних перетворень в агропромисловій сфері. Виділені особливості фінансового забезпечення стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК та на основі класифікації джерел фінансування надано їх характеристику. Крім цього, визначено, що враховуючи складну структуру АПК, яка включає різноманітні види діяльності, необхідно використовувати різні підходи до формування фінансового забезпечення розробки та впровадження інновацій.

Ключові слова: інновації; інноваційна діяльність; інноваційний розвиток; стратегія; фінансове забезпечення; підприємства агропромислового комплексу; агротехнології.

Бібл.: 10.

В статье раскрыта необходимость и значение формирования стратегии инновационного развития предприятий агропромышленного комплекса как главного условия повышения уровня их конкурентоспособности и возможности достижения высокого уровня развития. На основе определения особенностей инновационной деятельности предприятий АПК рассмотрены современные условия и проблемы ее реализации. Обоснована необходимость формирования оптимальной системы финансового обеспечения инновационных преобразований в агропромышленной сфере. Выделены особенности финансового обеспечения стратегии инновационного развития предприятий АПК и на основе классификации источников финансирования представлено их характеристику. Кроме этого, установлено, что, учитывая сложную структуру АПК, которая включает различные виды деятельности, необходимо использовать различные подходы к формированию финансового обеспечения разработки и внедрения инноваций.

Ключевые слова: инновации; инновационная деятельность; инновационное развитие; стратегия; финансовое обеспечение; предприятия агропромышленного комплекса; агротехнологии.

Библ.: 10.

The article reveals the need and importance of forming the strategy of innovative development of enterprises of the agro-industrial complex as the main condition for increasing their competitiveness and the possibility of achieving a high level of development. On the basis of determining the features of the innovation activity of agro-industrial enterprises, modern conditions and problems of its implementation are considered. The necessity of the formation of an optimal system of financial support for innovative transformations in the agro-industrial sector has been substantiated. The features of financial support of the strategy of innovative development of enterprises of the agro-industrial complex are highlighted and their characteristics are given on the basis of the classification of sources of financing. In addition, it has been established that, given the complex structure of the agro-industrial complex, which includes various types of activities, it is necessary to use different approaches to the formation of financial support for the development and implementation of innovations.

Keywords: innovations; innovative activity; innovative development; strategy; financial support; enterprises of the agro-industrial complex; agrotechnology.

References: 10.

JEL Classification: Q14

Постановка проблеми. Посилення євроінтеграційних процесів і налагодження тісного співробітництва з європейськими країнами, створює нові умови для функціонування вітчизняних підприємств, які характеризуються зростанням конкуренції та підвищенням вимог до якості продукції в умовах обмеженості фінансових ресурсів. За таких умов ефективний розвиток підприємств усіх сфер економіки в довгостроковому періоді досягається лише за рахунок впровадження інновацій, які забезпечують їм стратегічні конкурентні переваги. Тому для подолання нестабільності та економічного спаду необхідно розширити можливості використання інвестиційних ресурсів і забезпечити сприйнятливості підприємств до інновацій, а реформування вітчизняної економіки повинно спрямовуватись на активізацію інноваційної діяльності в усіх сферах бізнесу.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Надзвичайно важливою складовою економіки країни є агропромисловий комплекс (АПК), який значною мірою впливає на соціально-економічний стан і продовольчу безпеку держави, оскільки задоволення потреб у продуктах харчування є першочерговим для населення. Незважаючи на це, діяльність підприємств агропромислової сфери характеризується зношеністю матеріально-технічної бази, недостатністю оборотних активів та відсутністю сучасних технологій як у процесі вирощування сільськогосподарської продукції, так і в процесі її переробки.

В умовах макроекономічної кризи для підприємств АПК важливо обрати економічну стратегію, яка б передбачала підвищення інноваційної активності та сприяла не тільки стійкому збільшенню кількісних показників, а і їх якісному зростанню. Тому стратегія інноваційного розвитку повинна стати домінуючою для підприємств агропромислової сфери, оскільки вона спрямована на оновлення їхньої господарської системи та підвищення ефективності діяльності за рахунок удосконалення агротехнологій на всіх етапах виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Забезпечення належного рівня інноваційного розвитку агропромислової сфери сприятиме вирішенню проблем соціально-економічного зростання країни загалом.

Основним чинником реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК є формування оптимальної системи її фінансового забезпечення. Тому визначення джерел і методів фінансування інноваційної діяльності підприємств АПК стає необхідністю в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти інноваційного розвитку, а також сучасні проблеми формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств розглядаються в багатьох наукових працях таких учених, як О. М. Алимов, О. І. Амоша, Г. В. Возняк, В. М. Геєць, В. В. Зимовець, В. П. Ільчук, І. М. Кобушко, О. М. Колодзєв, Г. Є. Мазнєв, Д. І. Мазоренко, О. І. Москаль, В. О. Федорович, І. В. Федулова та багатьох ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте залишаються незгодженими та дискусійними питання фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу. Перенесення результатів дослідження фінансового забезпечення інноваційного розвитку економічних систем і окремих галузей на рівень підприємств агропромислового комплексу не завжди можливе, що доводить актуальність розгляду інших підходів до системи фінансових інструментів інноваційного механізму.

Мета статті. Основою метою дослідження є розкриття особливостей фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу й обґрунтування необхідності його вдосконалення в умовах макроекономічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність являє собою комплексний процес, який складається із розробки, створення та впровадження нового виробничого, технічного, комерційного, організаційного чи іншого рішення, яке не тільки задовольняє певні потреби, а приводить до якісних змін і суспільного прогресу.

Основою інноваційної діяльності є «новація» (лат. *novatio* – оновлення, зміна) – це продукт інтелектуальної діяльності людини, оформлений результат досліджень, спрямований на підвищення ефективності явища чи процесу в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства [7]. Тому інноваційний розвиток підприємств АПК передбачає формування науково-технічної, експериментальної, виробничої та фінансової бази для забезпечення якісних змін у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. Такий розвиток спрямований на зміну та модернізацію сільськогосподарського та переробного виробництва, що забезпечить ефективність їхньої діяльності в довгостроковому періоді.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Особливість і відмінність умов функціонування підприємств АПК, ступінь їх залучення до інноваційних процесів створюють необхідність формування відповідної інноваційної стратегії, яка передбачає адекватну фінансову підтримку її реалізації. Це забезпечує посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств агропромислової сфери, які обирають таку стратегію та зміцнює їх експортний потенціал.

Стратегія інноваційного розвитку підприємств АПК спрямована на поширення інновацій в агропромисловому секторі та найбільше залучення підприємств цієї сфери до інноваційної діяльності. Розробка стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК передбачає пошук принципово нових видів діяльності та технологій, методів організації виробництва та збуту продукції. При цьому враховуються особливості відповідного сегмента ринку, організаційні можливості підприємства, рівень кваліфікації та творчості персоналу, система управління ризиками та ін. Тобто в процесі розробки та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК визначається ступінь розвитку інновацій, ступінь готовності підприємства до інноваційної діяльності та проводиться оцінювання його інноваційно-інвестиційного потенціалу.

При формуванні стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК необхідно враховувати:

1) особливості інновацій в агропромисловій сфері:

- висока ризикованості інноваційної діяльності в агропромисловій сфері;
- відсутність досвіду роботи з інноваційними проектами в агропромисловому виробництві;
- слабка матеріально-технічна база підприємств АПК;
- у процесі інноваційної діяльності необхідно враховувати галузеву специфіку підприємств АПК та їхньої кінцевої продукції, а саме: поєднання різних сфер діяльності, високий рівень ризикованості сільськогосподарського виробництва та невизначеності результатів, переважно сезонний характер виробництва та швидкопсувний характер продукції, необхідність створення умов для перевезення та зберігання продукції та ін.;
- необхідність впровадження сучасних інноваційних ресурсозберігаючих технологій та проведення техніко-технологічного переозброєння агровиробництва на всіх етапах – від виробництва сільськогосподарської продукції до її збереження, переробки та реалізації;
- інноваційні агротехнології знаходять застосування передусім у агрохолдингах, кожен з яких контролює десятки і сотні тисяч гектарів землі. Тому проекти впровадження агротехнологій, враховуючи високу вартість сучасних машин та устаткування, а також капітальні інвестиції у сферу переробки сільськогосподарської продукції, переважно пов'язані з багатомільйонними витратами [6];

2) умови фінансового забезпечення інноваційного розвитку:

- відсутність належної науково-технічної, експериментальної, виробничої та фінансової бази у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції;
- неналежний рівень державної підтримки агропромислової сфери;
- нерегульованість земельних відносин, зменшує привабливість агропромислової сфери для інвесторів;
- стримування розвитку фінансування агропромислової сфери банківською системою внаслідок не вирішення земельних відносин з боку владних структур;
- непрозорість умов ведення агробізнесу;
- відсутності довгострокових програм розвитку агропромислової сфери, з огляду на потреби економіки та з урахуванням об'єктивної необхідності інтеграції до міжнародних агропромислових ринків;
- слабкий рівень законодавчого забезпечення інноваційної діяльності у сфері агропромислового виробництва;
- специфічні умови трансформаційних змін у країні, які характеризуються величезними обсягами «тіньової» економіки та корумпованістю в агропромисловій сфері.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Основною причиною низького рівня інноваційної діяльності підприємств АПК є нестача коштів на впровадження нововведень і, як наслідок, неповне використання підприємствами інноваційного потенціалу. Тому фінансове забезпечення стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК повинно спрямовуватись на ресурсне забезпечення всього інноваційного циклу.

Вважається, що фінансове забезпечення реалізації стратегії ґрунтується на залученні інвестиційних коштів для інноваційної діяльності, але система фінансового забезпечення стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК включає кілька складових:

- 1) самофінансування (використання власних коштів підприємства);
- 2) кредитування (використання різних видів кредитів);
- 3) зовнішнє фінансування (використання інвестиційних ресурсів і державного фінансування).

Здебільшого за рахунок одного джерела фінансування не можна забезпечити інноваційну активність, тому на практиці використовують різні форми фінансування в різних пропорціях залежно від особливостей діяльності підприємства та стадії інноваційного циклу. Усі види фінансового забезпечення поділяються також на канали прямої та непрямой дії.

Власні фінансові ресурси підприємств АПК включають чистий прибуток і амортизаційні відрахування, які забезпечують поточну діяльність за рахунок поповнення обігових засобів, тому вони не можуть у повному обсязі спрямовуватись на впровадження інновацій. До того ж в умовах економічної нестабільності більшість підприємств АПК взагалі відчувають дефіцит власних коштів. Отже, у процесі реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК до власних фінансових ресурсів необхідно додавати інших джерел фінансування.

Кредитне фінансування підприємств АПК використовується для їх технічного переозброєння, але враховуючі великий рівень ризику та особливості вітчизняної банківської системи, такі кредити відрізняються високим рівнем відсотків.

У багатьох випадках банківські установи взагалі не можуть надавати довгострокові кредити під інновації, оскільки реалізація інноваційних проектів потребує виведення з обігу значних грошових коштів банку на тривалі терміни – від 3 до 5 років. Важливим фактором, який впливає на структуру кредитного портфеля банку, є розмір його регулятивного капіталу. Саме від нього залежить максимальна сума кредиту, що надається одному позичальнику, а отже, і можливість надавати значні інвестиційні позички на тривалий термін. На сьогодні розвиток довгострокового інноваційного кредитування в Україні значною мірою стримується невисоким рівнем капіталізації банків, проблема підвищення якого, залишається однією з найактуальніших [1].

У сучасних умовах для техніко-технологічного оновлення агропромислового виробництва використовуються партнерські угоди між компаніями-постачальниками та банківськими установи про спеціальні умови їх кредитування підприємств АПК. Переважно такі програми мають довгостроковий характер і передбачають пільгові умови кредитування, але вони не розраховані на весь інноваційний цикл.

Подальший розвиток кредитного фінансування інновацій в АПК повинен передбачати розширення можливості використання пільгового довгострокового кредитування при збереженні стабільного розміру відсоткових ставок на весь термін, починаючи з досліджень, розробок і закінчуючи впровадженням інновацій у агропромислове виробництво. З введенням законодавчих змін і врегулюванням земельних відносин, можливе використання землі як застави при одержанні довгострокових кредитів.

У зарубіжній практиці використовуються також спеціалізовані банки або універсальні банки, які створили спеціалізовані відділи чи департаменти інноваційного фінансування. У США інноваційний бізнес обслуговують різні типи банків: малі спеціалізовані банки,

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

які надають кредити для малих та середніх підприємств; спеціалізовані банки, що обслуговують інноваційні фірми, які вже почали генерувати прибутки; великі банки, які пропонують послуги для великих фірм за допомогою організації консорціумних кредитів [5].

Інвестиції в інноваційний розвиток підприємств АПК є найважливішою складовою системи його фінансування. Однак інвестиційне забезпечення реалізації інноваційних перетворень у АПК характеризується підвищеним ризиком, оскільки існує велика ймовірність того, що в результаті вкладання коштів у інноваційні проекти розмір фактичного інвестиційного доходу не буде відповідати розміру очікуваного доходу. До того ж інвестиції в інновації мають довгостроковий період окупності, що зумовлено тривалістю інноваційного циклу, який починається з фундаментальних та прикладних розробок і закінчується впровадженням інновацій у агропромислове виробництво. Отже, інвестиції в інноваційні розробки є ризикованими, особливо на початкових етапах, що не завжди приваблює інвесторів.

Залучення іноземних інвестицій для фінансування інновацій у сфері агропромислового виробництва також стримує високий рівень інноваційного ризику, нестабільність вітчизняного законодавства, відсутність механізму захисту з боку держави та місцевих органів влади, економічна та політична нестабільність.

Одним із видів фінансування стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК є банківське інвестування в формі проектного фінансування. У зарубіжній практиці при впровадженні інноваційно-інвестиційних проектів використовують саме проектне фінансування, оскільки в цьому випадку кредитні установи не тільки беруть участь у фінансуванні, а і в управлінні ними.

При цьому розрізняють кілька видів проектного фінансування, залежно від того як розподіляються інвестиційні ризики: без регресу на позичальника, коли всі ризики беруть на себе кредитори-інвестори; із повним регресом на позичальника, коли всі ризики бере на себе позичальник; із частковим регресом на позичальника, коли ризики розподіляються між учасниками проектного фінансування; на консорційних засадах.

У розвинутих країнах у процесі проектного фінансування відбувається об'єднання кількох джерел фінансування, наприклад коштів кількох кредиторів-інвесторів, а повернення боргу переважно здійснюється за кошти проекту, без регресу кредиторів до позичальників. Тобто фінансові ризики розподіляються між інвесторами-кредиторами та іншими учасниками проекту. При реалізації проектного фінансування інноваційного розвитку зарубіжні комерційні банки можуть об'єднуватись і консорціями або синдикати [6].

Процес реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК передбачає найбільш поширені види проектного фінансування з частковим і повним регресом на позичальника, оскільки вони є найбільш прийнятними в сучасних умовах і відрізняються доступною ціною фінансування. Ці підходи до організації фінансування привабливі ще й тим, що вони дають можливість розширювати залучення коштів, до того ж позичальник вільний у розпорядженні коштами. Різновидом проектного фінансування з обмеженим регресом є проекти з повним регресом на позичальника тільки в частині комерційних ризиків і з прийняттям політичних і форс-мажорних ризиків кредитором на себе [1].

Проте використання у сфері АПК видів проектного фінансування, коли частково або повністю позичальник бере на себе всі ризики, можливе лише за умови активного розвитку агрострахування. У цьому випадку страховий захист повинен розширюватись не тільки на майно підприємств АПК, а і відповідальність у процесі впровадження інновацій та фінансові ризики позичальника. Удосконалення агрострахування повинно відбуватись і за рахунок покращення механізму управління страховим захистом агропромислових ризиків і наданням державної підтримки в процесі забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності в агропромисловій сфері.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Проектне фінансування у своїй практиці використовують і міжнародні фінансово-кредитні інститути: Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку, регіональні банки розвитку тощо. Форми та методи проектного фінансування широко використовуються в діяльності Міжнародної фінансової корпорації (МФК) як інституції Групи Світового банку. У процесі реалізації конкретних інвестиційних проектів у приватному секторі економіки МФК виконує функції кредитора, гаранта та інвестора. МФК реалізує схеми проектного фінансування як для діючих структур, так і для тих, які створюються під спеціальні проекти нових компаній, не лише в промисловості, але й у сільському господарстві, транспорті, фінансовому секторі [3].

Такий варіант фінансового забезпечення інновацій у сфері агропромислового виробництва можливий для реалізації масштабних інноваційних проектів спрямованих на технічне переоснащення цілісних майнових комплексів і створення агропромислових підприємств на новому техніко-технічному рівні.

Одним із важливих джерел фінансового забезпечення реалізації інноваційних процесів в агропромисловій сфері є венчурне фінансування. Розвиток венчурного фінансування відповідає сучасним вимогам щодо створення реалізації стартапів і підвищенню рівня технологічності в різних сферах життєдіяльності суспільства.

У країнах із розвинутими ринковими відносинами венчурне фінансування відіграє важливу роль у інноваційному розвитку підприємств АПК та підвищенні науково-технічного рівня агровиробництва. За кордоном створені венчурні інвестиційні фонди в агропромисловій сфері та організації, які займаються моніторингом їхньої діяльності. Цей напрямок венчурного інвестування вважається новим і перспективним, враховуючи екологічні вимоги до виготовлення продукції АПК.

У 2006 р. були створені перші три сільськогосподарські венчурні фонди в Канаді та США, які почали свою роботу в напрямку біотехнологій. З часом суттєво зростає активність венчурного фінансування агротехнологій та збільшується попит на їхню діяльність. У 2016 р. у світі нараховується вже 13 венчурних фондів з капіталом 1 млрд дол., в яких основні інвестиції спрямовані на сферу AgTech [2].

На ринку венчурного фінансування функціонують різні фонди: універсальні, спеціалізовані, фонди які інвестують у стартапи, венчурні фонди, які фінансують великі проекти агроінновацій, фонди, які забезпечують фінансування на перших етапах реалізації інноваційного проекту, фонди, які фінансують протягом усього періоду життєвого циклу інновацій.

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності також передбачає використання підприємствами АПК фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів. За державні кошти здебільшого фінансуються інноваційні розробки, які мають стратегічне значення для підприємств АПК і які здійснюють спеціалізовані науково-дослідні інститути. Бюджетні кошти виділяються для фінансування цільових інноваційних і науково-технічних програм, основною метою яких є матеріально-технічне переоснащення підприємств аграрно-промислової сфери та широкомасштабне впровадження агротехнологій. У цьому випадку може використовуватись і механізм державного замовлення як інструмент державної інноваційної політики в агропромисловій сфері.

Проте в сучасних умовах бюджетне фінансування має нестабільний та недостатній характер і не сприяє інноваційному розвитку агропромислових підприємств. Необхідно суттєво збільшити участь держави в реалізації стратегії інноваційного розвитку АПК, оскільки це сприятиме оновленню однієї з найважливіших галузей та забезпечить стабілізацію економіки загалом.

У багатьох зарубіжних країнах саме за рахунок бюджетного фінансування здійснюється структурна перебудова економіки та реалізується науково-технічна політика за рахунок переведення всіх сфер економічної діяльності на прогресивні інноваційні технології.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Державна підтримка стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК може здійснюватися не тільки завдяки прямому фінансуванню, а й через переорієнтацію інвестиційної, кредитної, цінової і податкової політики на підтримку техніко-технологічних перетворень в агропромисловій сфері. Використовуючи різні фінансові інструменти, держава може впливати на створення умов для збільшення власних фінансових ресурсів у підприємств АПК, які реалізують стратегію на інноваційне оновлення та переоснащення.

Висновки і пропозиції. Стратегія інноваційного розвитку підприємств АПК ґрунтується на стимулюванні інноваційних процесів за рахунок формування системи фінансового забезпечення їх впровадження. Тому для ефективної реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу необхідно сформувати дієву законодавчу базу, спрямовану на підтримку з боку держави інноваційної діяльності в АПК та фінансовий механізм її стимулювання. Для цього необхідно також розробити та впровадити цільову державну програму інноваційного розвитку АПК, яка передбачає фінансування наукових розробок і винаходів у агропромисловій сфері, створити умови для залучення інвестиційних ресурсів в оновлення агропромислових підприємств та розвитку наукомісткого агропромислового виробництва, а також розширити міжнародне співробітництво в галузі новачій та інноваційної діяльності.

Враховуючі складну структуру АПК, що включає багато видів діяльності та різні за розміром підприємства, необхідно використовувати відповідні підходи до формування фінансового забезпечення інновацій та враховувати особливості їх фінансування на кожному етапі інноваційного циклу. Для виявлення особливих ознак і інструментів залучення фінансових ресурсів, а також визначення потенційно можливих джерел фінансування інновацій необхідно встановити критерії відбору варіанта фінансового забезпечення.

Таким чином, реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК ґрунтується на формуванні оптимальної системи фінансового забезпечення, органічна взаємодія складових якої, створює досягнення стратегічних цілей діяльності підприємств. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК передбачає формування системи фінансових відносин на кредитному, інвестиційному, страховому, фондовому, валютному ринках і в системі державних фінансів. Сформовані фінансові відносини у відповідності до стратегічних інноваційних пріоритетів розвитку підприємств АПК, дозволять оптимізувати рух та напрями використання фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. А. Банківське фінансування інноваційної діяльності: монографія. Суми: Ділові перспективи, 2006. 60 с.
2. Венчурные инвестиции в агротехнологии: что происходит в мире. URL: <https://aggeek.net/ru-blog/venchurnye-investitsii-v-agrotehnologii-chto-proishodit-v-mire>.
3. Демчук Н. І., Дуброва Н. П. Проектне фінансування в Україні в умовах глобалізації. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 27–33.
4. Єпіфанова І. Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 722 Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 65-70. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12433/1/13_65-70_Vis_722_menegment.pdf.
5. Зінько Н. Банківські джерела фінансування інноваційних проектів (на прикладі комерційних банків США та Європи). *Регіональна економіка*. 2005. № 3. С. 188–193.
6. Мазнев Г. Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2014. № 9. С. 5–13.
7. Основні поняття та сутність інновацій. URL: https://www.mnau.edu.ua/ua/14_01_01.html.
8. Панченко О. І., Рогова Г. А. Державна підтримка страхування ризиків сільськогосподарських підприємств як основа забезпечення їх стабільного розвитку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 1 (56). С. 260–266.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

9. Панченко О. І., Шоломій А. В. Розвиток агрострахування в Україні: проблеми та перспективи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 1. С. 118–126.

10. Шемякіна Н. В., Гориненко Г. С. Сучасні умови фінансового забезпечення інноваційного розвитку промисловості України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 776 Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 389–394.

References

1. Vasylijeva, T. A. (2006). *Bankivske finansuvannia innovatsiinoi diialnosti [Banking financing of innovation activity]*. Sumy: Dilovi perspektyvy [in Ukrainian].

2. Venchurnye unvestytsyy v ahrotekhnolohyy: chto proyskhodyt v myre [Venture investments in agricultural technologies: what is happening in the world]. Retrieved from <https://aggeek.net/ru-blog/venchurnye-investitsii-v-agrotekhnologii-chto-proishodit-v-mire>.

3. Demchuk, N. I., Dubrova, N. P. (2010). Proektne finansuvannia v Ukraini v umovakh hlobalizatsii [Project financing in Ukraine in the conditions of globalization]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, 11, 27–33 [in Russian].

4. Yepifanova, I. Yu. (2012). Analiz finansovoho zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv u suchasnykh umovakh [Analysis of financial support of innovative activity of domestic enterprises in modern conditions]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*, № 722 Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems, 65–70. Retrieved from http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12433/1/13_65-70_Vis_722_menagement.pdf.

5. Zinko, N. (2005). Bankivski dzherela finansuvannia innovatsiinykh proektiv (na prykladi komertsiiynykh bankiv SShA ta Yevropy) (Banking sources for financing innovative projects (for example, US and European commercial banks)). *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, 3, 188–193 [in Ukrainian].

6. Mazniev, H. Ye. (2014). Problemy finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku ahrarynoho sektoru [Problems of financial support of innovative development of agrarian sector]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, 9, 5–13 [in Ukrainian].

7. *Osnovni poniattia ta sutnist innovatsii [Basic concepts and essence of innovations]*. Retrieved from https://www.mnau.edu.ua/ua/14_01_01.html.

8. Panchenko, O. I., Rohova, H. A. (2012). Derzhavna pidtrymka strakhuvannia ryzykiv silskohospodarskykh pidpriemstv yak osnova zabezpechennia yikh stabilnoho rozvytku (State support of insurance of risks of agricultural enterprises as a basis for ensuring their stable development). *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky» – Visnyk of Chernihiv State Technological University. Series «Economic sciences»*, 1 (56), 260–266 [in Ukrainian].

9. Panchenko, O. I., Sholomii, A. V. (2017). Rozvytok ahrostrakhuvannia v Ukraini: problemy ta perspektyvy [The development of agricultural insurance in Ukraine: problems and prospects]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economic and management*, 1, 118–126 [in Ukrainian].

10. Shemiakina, N. V., Horynenko, H. S. (2013). Suchasni umovy finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku promyslovosti Ukrainy [Modern conditions of financial support of innovative development of Ukrainian industry]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*, № 776 Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Development and Developmental Issues, 389–394 [in Ukrainian].

Панченко Олена Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Панченко Елена Ивановна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Panchenko Olena – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: pan68@ukr.net